

Sygn. akt : II AKa 209/07

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 czerwca 2007 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący	SSA Marek Charuza
Sędziowie	SSA Michał Marzec (spr.) SSO del. Piotr Mirek
Protokolant	Izabela Rybok

przy udziale Prokuratora Małgorzaty Siemińskiej

po rozpoznaniu w dniu 21 czerwca 2007r. sprawy

z wniosku **M. M.**

- o odszkodowanie i zadośćuczynienie za represjonowanie R. M.

na skutek apelacji pełnomocnika wnioskodawczynie

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 14 marca 2007 r.

sygn. akt IV Ko 108/03

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Gliwicach do ponownego rozpoznania.

II AKa 209/07

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Gliwicach wyrokiem z dnia 14 marca 2007 roku oddalił wniosek M. M. w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia za represjonowanie jej męża R. M. przez radzieckie organa wymiaru sprawiedliwości.

Pełnomocnik wnioskodawczynie zaskarżył powyższy wyrok w całości. Zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego art. 8 ust. 2 a ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że działanie męża wnioskodawczynie w latach 1939-1944 nie wyczerpuje przesłanki represjonowania z powodu działalności na rzecz niepodległego Państwa Polskiego oraz obrazę prawa procesowego art. 424 § 1 kpk poprzez sporządzenie wadliwego uzasadnienia zaskarżonego wyroku i art. 167 kpk poprzez nie wyjaśnienie wszystkich okoliczności sprawy.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna i jej konsekwencją musiało być uchylenie wyroku do ponownego rozpoznania.

Uprawnienia osób represjonowanych przez radzieckie organy ścigania do domagania się zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia zostały uzależnione od spełnienia szeregu warunków, które wyszczególnione zostały w art. 8 ust. 2a i 2b ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Warunkami wskazanymi w tych przepisach są:

- zamieszkiwanie uprawnionego w Polsce w chwili składania wniosku lub w chwili śmierci,
- represjonowanie przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe,
- organy te musiały działać na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim w okresie od dnia 1 stycznia 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r. (lub na obecnym terytorium Polski w okresie od dnia 1 lipca 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r.),
- represje nastąpiły za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności
- działalność ta musiała mieć miejsce w okresie od dnia 17 września 1939 r. do dnia 5 lutego 1946 r.

Przed podjęciem merytorycznej decyzji w sprawie, obowiązkiem Sądu I instancji, była analiza wszystkich wskazanych przesłanek pod kątem ich spełnienia przez męża wnioskodawczynie. Oczywiście kwestia miejsca śmierci R. M., czasokres działania radzieckich organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organów pozasądowych, jak i fakt jego represjonowania, poprzez internowanie, przez radzieckie organy ścigania, choć nie zostało to wprost omówione w pisemnym uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, nie budziła wątpliwości. Istota problemu sprowadzała się do odpowiedzi na pytania czy R. M. prowadził działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w okresie od dnia 17 września 1939 r. do dnia 5 lutego 1946 r. oraz czy jego internowanie nastąpiło za lub z powodu takiej działalności.

Obowiązku prawidłowego zbadanie tych dwóch ostatnich przesłanek Sąd Okręgowy prawidłowo nie wykonał i dlatego wyrok należało uchylić do ponownego rozpoznania.

Przede wszystkim nie został spełniony przez Sąd Okręgowy podstawowy warunek prawidłowego wyrokowania w sprawie w postaci konieczności czynienia stanowczych ustaleń faktycznych. Sąd Okręgowy nie dokonał w przyjętym stanie faktycznym stanowczych ustaleń w przedmiocie istnienia bądź nie, istotnej przesłanki warunkującej dochodzenie zadośćuczynienia i odszkodowania z art. 8 a cyt. ustawy w postaci działalności R. M. na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w okresie od dnia 17 września 1939 r. do dnia 5 lutego 1946 r. W aktach sprawy znajduje się dokumentacja dotycząca jego działalności w (...) Armii Krajowej na terenie L. w latach 1942-1944. Obowiązkiem Sądu Okręgowego była ocena tego materiału dowodowego i ustalenie czy mąż wnioskodawczynie prowadził działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w tych latach czy też nie. Od takiej oceny, w przyjętym stanie faktycznym, Sąd Okręgowy się uchylił, przyjmując jedynie, iż był on członkiem (...), a jego Oddział prowadził różnego rodzaju działania na terenie L.. Zdaniem Sądu Apelacyjnego zgromadzona w aktach dokumentacja pozwala na stanowcze ustalenia nie tylko w kwestii przynależności męża wnioskodawczynie do AK, ale i charakteru tej działalności w tym jego stopnia wojskowego, sprawowanej funkcji czy rodzaju prowadzonej walki. Oczywiście istota zasady dwuinstancyjności, która jest jednym z fundamentów polskiej procedury karnej, sprowadza się do tego, iż to Sąd I instancji dokonuje ustaleń faktycznych w sprawie a sąd odwoławczy kontroluje ich prawidłowość ale zwrócić należy uwagę, iż dokonywanie tej oceny winno opierać się na przekonaniu i ocenie sądu opartym na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy z uwzględnieniem wiedzy i doświadczenia życiowego. Jest to szczególnie istotne w wypadku spraw które dotyczą zdarzeń mających miejsce ponad 60 lat temu i w wypadku których z uwagi na upływ czasu, dokumentowanie pewnych zdarzeń jest utrudnione. Dopiero stanowcze ustalenia w przedmiocie działalności

niepodległościowej R. M., o ile w sposób pozytywny taką działalność Sąd I instancji przyjmie, pozwolą na ocenę czy można tą działalność powiązać z represjami, których doznał ze strony organów radzieckich.

Jak wynika z pisemnego uzasadnienia zaskarżonego wyroku Sąd I instancji mimo braku ustaleń w przedmiocie działalności niepodległościowej R. M. takiego związku nie przyjął gdyż przyczyną oddalenia przez sąd wniosku M. M. była niemożność ustalenia przyczyn pozbawienia wolności męża wnioskodawczyni przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe. Zdaniem Sądu I instancji skoro wnioskodawczyni nie uzyskała żadnych odpowiedzi ze strony władz rosyjskich i ukraińskich, pozwalających na dokonanie stanowczych ustaleń, a ciężar dowodowy w tym zakresie spoczywał na wnioskodawczyni, to nie można było wniosku uwzględnić.

Na wstępie należy zaznaczyć, iż z akt sprawy nie wynika by wnioskodawczyni kiedykolwiek zwracała się do władz radzieckich czy też ukraińskich, jak to określa w pisemnym uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Okręgowy, o potwierdzenie represjonowania jej męża, więc trudno by uzyskała w tej kwestii jakąkolwiek odpowiedź. Z akt sprawy wynika jedynie, że (...) (...) pismem z dnia 28.02.2000 r pouczył wnioskodawczynię o konieczności skierowania odpowiedniego pisma do Konsulatu Generalnego we L. celem podjęcia działań mających na celu uzyskanie informacji o represjonowaniu męża. Takie pismo nie zostało nigdy przez wnioskodawczynię wysłane /zeznania wnioskodawczyni k-29 odwrót/. Z zeznań wnioskodawczyni wynika jedynie, iż przesłała pismo do (...) Ośrodka (...) przy Naczelnej Dyrekcji Archiwum Państwowym w dniu 13.10.2004 roku i do czasu przesłuchania w dniu 9 czerwca 2006 roku oczekiwanej odpowiedzi nie uzyskała /zeznania k-29 odwrót/.

Skoro Sąd Okręgowy uznał, iż brak wystarczających dowodów pozwalających na dokonanie stanowczych ustaleń w przedmiocie represjonowania męża wnioskodawczyni, to winien dołożyć pełnej staranności w zakresie poszerzenia dostępnego materiału dowodowego. Tymczasem Sąd Okręgowy nie próbując nawet ustalić czy faktycznie pismo wnioskodawczyni do (...) zostało skierowane, jakie są przyczyny zwłoki w odpowiedzi i kiedy taka odpowiedź będzie możliwa, w rzeczywistości pominął ten dowód i oddalając wniosek, w swej argumentacji poprzestał jedynie na wykazaniu szeregu istniejących w sprawie wątpliwości. Trudno na obecnym etapie postępowania ocenić czy prawidłowe jest stanowisko Sądu Okręgowego uzależniające możliwość orzekania w niniejszej sprawie jedynie od otrzymania dokumentów ze strony władz radzieckich czy ukraińskich, ale skoro dla sądu meriti był to warunek konieczny to wydanie wyroku przed wyczerpaniem pełnej możliwej drogi dowodowej w tym zakresie należy ocenić jako przedwczesne.

Tak więc wywiedziona apelacja okazała się trafna, a mając na uwadze, iż wskazane wyżej uchybienia mogły mieć wpływ na treść zaskarżonego wyroku, należało go, nie przesądzając w niczym ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie, uchylić do ponownego rozpoznania.

W ponownym postępowaniu Sąd Okręgowy winien dążyć do poszerzenia materiału dowodowego co najmniej poprzez uzyskanie informacji z (...) Ośrodka (...) przy Naczelnej Dyrekcji Archiwum Państwowym, a po jego zgromadzeniu dokonać jego wszechstronnej oceny, uwzględniającej również wiedzę historyczną oraz doświadczenie życiowe.